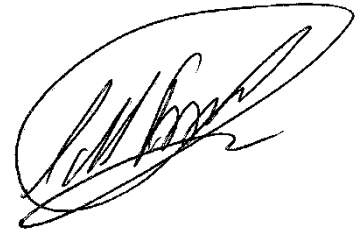

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

БІЛЯЄВ ЯРОСЛАВ МИКОЛАЙОВИЧ

УДК 351:316.444-053.6(477)

**ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СОЦІАЛЬНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МОЛОДІ В УКРАЇНІ**

25.00.02 – механізми державного управління

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з державного управління

Київ – 2024

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом.

Науковий керівник – доктор політичних наук, доцент
КУТАШЕВ Ігор Вікторович,
Навчально-науковий інститут психології та соціальних наук Міжрегіональної Академії управління персоналом, професор кафедри філософії та суспільних дисциплін.

Офіційні опоненти: доктор наук з державного управління, професор
ШИЯН Олена Іллівна,
Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, професор кафедри освітньої політики;

кандидат наук з державного управління
ВАСИЛЬЄВ Андрій Олександрович,
комерційний директор ТОВ «Інститут хімії високих енергій».

Захист відбудеться *«27» грудня 2024 року о 12.00 годині* на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.142.04 Міжрегіональної Академії управління персоналом за адресою: 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2.

З дисертацією можна ознайомитись у Міжнародному бібліотечно-інформаційному центрі імені Ярослава Мудрого Міжрегіональної Академії управління персоналом за адресою: 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2.

Автореферат розіслано *«25» листопада 2024 р.*

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

І. І. Каліна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Проблемні питання соціальної мобільності молоді особливо актуалізуються за умов соціальних та економічних змін, певних трансформацій, а також реструктуризації різних сфер суспільного життя. У випадку кризових явищ процеси соціальної мобільності молоді починають прискорюватись та змінюються їхні масштаби. Перехід до ринкової економіки в Україні супроводжується як системними змінами ринку праці, так і зміною престижу професій. Під час стрімких змін діє відкритість соціальних прошарків, а це дає змогу швидко прискорити соціальну мобільність. Зміни в соціальній структурі, поява нових соціально-професійних груп, втрата робочих місць, закриття деяких підприємств і скорочення промислових галузей, створення нових підприємств та організацій, нерівномірність територіального розвитку, диференціація оплати праці за галузями характеризують сучасний стан України. Вони можуть слугувати чинниками висхідної мобільності і втрати статусу та поступової деморалізації, впливаючи на горизонтальні й географічні переміщення. З-поміж домінант розвитку переважної більшості країн ключове місце займають процеси глобалізації, інтеграції та інформаційної відкритості, що сприяють потокам трудової та освітньої міграції, які відбуваються в межах країни та між країнами.

Один із найскладніших об'єктів державного управління – це процес соціального становлення і розвитку молоді. Це пов'язано з тим, що сучасна молодь соціалізується в середовищі суспільства ризиків, яке характеризується невизначеністю ситуації та швидкими змінами, а також з відсутністю «чітко організованого та ефективно функціонуючого комплексного механізму державного управління, без якого жодне системне реформування не видається можливим, оскільки будь-який розвиток реалізується через систему механізмів. Проблема результативної діяльності органів державної влади у відносинах з особистістю, молоддю та молодіжними рухами актуалізує потребу в перегляді традиційних підходів до формування механізмів державного управління в окресленій сфері.

Практичний досвід свідчить, що в Україні задекларовані мета, принципи і цілі державної молодіжної політики повною мірою не втілюються в життя. Це відбувається через відсутність належно розроблених механізмів державного управління, оскільки державна політика і механізми державного управління тісно пов'язані між собою. Державне управління в сфері соціального становлення і розвитку молоді – це діяльність держави, що конкретизована державною політикою і практично втілюється завдяки механізмам державного управління. Державна політика наділяє державне управління та механізми державного управління спрямованістю на досягнення кінцевої мети. По суті раціонально сформована державна політика виступає одним із механізмів державного управління. Крім того, реалізація політики відбувається за допомогою певних механізмів державного управління.

Державна молодіжна політика щодо забезпечення соціальної мобільності молоді відзначається перехресним характером, тому що вона охоплює спільні сфери з іншими сферами діяльності держави, тобто освіту (формальну та неформальну), культуру, спорт, охорону здоров'я, соціальний захист, працевлаштування та інформаційну політику. Усі ці галузі перебувають у компетенції різних міністерств. Водночас молодіжна політика, спрямована на забезпечення соціальної мобільності молоді, може

стосуватись автономної діяльності, яка не виступає частиною секторальних політик, наприклад, сприяння та активізація суспільної участі, формування норм і звичок. Унаслідок цього ініціативи, пов'язані з молодіжною політикою, ухвалюються різними центрами прийняття рішень, що вимагає координації, узгодження дій і впровадження додаткових заходів. Вирішення завдання стимулювання соціальної мобільності молоді має вагомое стратегічне значення, адже саме ця соціальна група в майбутньому визначатиме якість людського потенціалу країни. Необхідні умови вивільнення потенціалу молоді – це навчання і професійна підготовка на високому рівні, ефективна інтеграція на ринку праці та більша мобільність молодих осіб.

Теоретичною основою дисертаційного дослідження стали праці вітчизняних і зарубіжних науковців у сфері публічного управління. Серед учених, які вивчали понятійний апарат теми дослідження, варто відзначити таких, як: І. Артеменко, О. Болотська, В. Васютинський, А. Гавловська, М. Головатий, Т. Дроздова, М. Канавець, Г. Коваль, А. Квітка, О. Кулик, О. Крюков, Н. Колесніченко, Н. Кожушко, Ю. Криворучко, В. Орлов, М. Перепелиця, О. Радченко, А. Ноуром, Р. Левін, В. Мотречко, Н. Метьюлкіна, Ю. Середа, П. Сорокін, Н. Чернуха, А. Хоронжим, О. Шестаковський, О. Штанська, С. Фріс та ін.

Проблеми забезпечення соціальної мобільності молоді вивчали О. Балакірева, А. Батюк, О. Болотська, Ю. Годован, Д. Дмитрук, С. Каплінін, Н. Ніколаєнко, Н. Чернуха, А. Ярошенко та ін.

Питанням удосконалення механізмів державної політики соціальної мобільності молоді України присвятили свої наукові доробки М. Лисенко, Л. Лук'янова, В. Михалев, Л. Прудіус, І. Шпекторенко та ін. Особливу актуальність дослідження обумовлено недосконалістю законодавчих та нормативно-правових актів; потребою посилити обґрунтування концептуальних засад побудови нової державної політики в сфері соціальної мобільності молоді; нагальною необхідністю в обґрунтуванні пропозицій, які спрямовані на удосконалення окремих інструментів державної політики у сфері забезпечення соціальної мобільності молоді.

Незважаючи на різноплановість підходів до висвітлення цієї тематики в наукових виданнях, потребують обґрунтування теоретичні і методологічні положення щодо державної політики у сфері забезпечення соціальної мобільності молоді в Україні. Наукова і практична значущість зазначеної проблеми обумовили вибір теми та цільову спрямованість дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження проводилось в рамках науково-дослідної діяльності кафедри публічного адміністрування «Розвиток публічного управління та адміністрування в умовах системних галузевих норм: соціальні, економічні, безпекові та культурні аспекти» (ДР № 0119U100491). Внесок автора полягає в обґрунтуванні понять і категорій, які лежать в основі державної політики щодо забезпечення соціальної мобільності молоді в Україні.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування теоретичних засад і надання практичних рекомендацій щодо вдосконалення державної політики соціальної мобільності молоді.

Для реалізації зазначеної мети необхідно виконати такі *завдання*:

– з'ясувати базові поняття дослідження та вивчити рівень наукової розробки досліджуваної проблеми;

- визначити нормативно-правову базу державної політики у сфері забезпечення соціальної мобільності молоді;
- встановити організаційні засади і рівень інституалізації державної політики соціальної мобільності молоді;
- розробити напрями удосконалення нормативно-правового й організаційного забезпечення механізмів державного управління щодо соціальної мобільності молоді;
- обґрунтувати інноваційні засади / форми державної політики щодо забезпечення соціальної мобільності молоді.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі реалізації соціальної мобільності молоді в Україні.

Предмет дослідження – державна політика щодо забезпечення соціальної мобільності молоді.

Методи дослідження. У дисертаційній роботі використано систему загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. За допомогою *аналітичного методу* був здійснений вибір наукової інформації стосовно проблематики дисертаційного дослідження; понятійний апарат досліджено за допомогою *логіко-семантичного і компаративного методів*; за допомогою *структурно-функціонального аналізу* було визначено сучасний стан формування й реалізації державної політики щодо забезпечення соціальної мобільності молоді. *Метод порівняльного аналізу* використано у процесі дослідження нормативно-правового та інституційного забезпечення державного управління у сфері соціальної мобільності молоді України.

Інформаційну базу дослідження склали нормативно-правові акти України, електронні джерела та інші розпорядчі документи.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у спробі наукового осмислення впливу соціально-економічних перетворень на процеси соціальної мобільності молоді. Автором було сформовано перелік теоретичних положень і практичних рекомендацій для органів державної влади України, відповідальних за забезпечення соціальної мобільності молоді. Зокрема в дисертації:

вперше:

- обґрунтовано системний підхід щодо вдосконалення механізмів забезпечення соціальної мобільності молоді, сформовано та визначено структуру комплексного механізму державного управління щодо забезпечення соціальної мобільності молоді, що складається із нормативно-правового, організаційного, соціокультурного, політичного, економічного та академічного механізмів;
- розроблено модель соціальної мобільності молоді, яка базується на висхідній, низхідній, міжпоколінній та горизонтальній мобільності; економічній, політичній, професійній, трудовій і територіальній мобільності; має прояв через фактори соціальної мобільності (об'єктивні: політичні умови, матеріальні, нематеріальні і суб'єктивні: адаптивність, цілеспрямованість та ін.) та піддається впливу і коригуванню через реалізацію державної молодіжної політики;

удосконалено:

- методологічні підходи щодо аналізу механізмів соціальної мобільності молоді в сучасному суспільстві, які складаються з аналізу молодіжного безробіття, підприємництва, працевлаштування і трудової міграції;

– модель державної політики щодо забезпечення соціальної мобільності молоді в сучасних умовах, яка включає сфери здобуття освіти, професійної самореалізації, професійного самовизначення, трудову діяльність, молодіжні ініціативи і молодіжне підприємництво, а також спрямована на створення соціально-економічних, політико-правових, організаційних умов і гарантій для сприяння позитивній зміні соціального статусу кожної молодої людини;

– класифікацію соціальної мобільності молоді, яка створюється під впливом соціально-економічних чинників; виокремлено такі типи соціальної мобільності молоді: за місцем реалізації прав – внутрішню і зовнішню, за способом реалізації – групову і особисту, за ознакою переміщення – пряму і зворотну, за напрямом переміщення – горизонтальну і вертикальну;

– організаційне забезпечення державної політики у сфері соціальної мобільності молоді, що передбачає пропозиції щодо створення окремого Міністерства молодіжної політики (запропоновано проєкт структури міністерства); підкомітету з питань молодіжної політики ВРУ; створення в Офісі Президента окремого підрозділу з питань молодіжної політики, із забезпечення розвитку молоді; також запропоновано з метою координації у сфері молодіжної політики: створити міжміністерський координаційний комітет, проводити міжміністерські круглі столи, створювати тимчасові робочі групи для вирішення специфічних молодіжних питань;

– систему заходів цільового спрямування для вирішення ключових проблем соціальної мобільності молоді: невідповідності отриманих професій/ спеціальностей потребам ринку праці, якості вищої освіти, індивідуалізації й диференціації навчання, невідповідності отриманих знань вимогам трудової діяльності, мотивації мобільності, освітньої мобільності і проблеми міграції молоді, першого робочого місця, конкурентоспроможності молоді на ринку праці, професійної мобільності і планування кар'єри, низької оплати праці молодих спеціалістів, молодіжного підприємництва, отримання нових знань;

дістали подальшого розвитку:

– трактування сутності понять «професійна мобільність», «соціальна мобільність» як зміни соціального статусу молодої особи або перехід до нової соціальної групи; «державна молодіжна політика», «державна політика соціальної мобільності молоді» як комплексної діяльності держави в інтересах молоді, ціллю якої має бути створення необхідних правових, економічних і організаційних умов та гарантій для соціального і професійного становлення молодих членів суспільства, їх трудової та економічної самореалізації у бажаній для них сфері, гарантованій законом участі в політичній та державно-управлінській діяльності;

– організаційні аспекти застосування іноземного досвіду щодо розробки та реалізації молодіжної політики в Україні: сконцентрована державна молодіжна політика, яка має чітко визначений центр (спеціалізоване законодавство щодо молоді поділене за сферами: освітня, соціально-економічна, культурно-духовна і молодіжний рух); поєднання компетенції у сфері соціальної мобільності молоді в спеціальному органі державної влади та інших центральних органах, які визначають політику в окремих секторах (освіта, зайнятість, спорт та ін.); наявність спеціального державного молодіжного органу, розподіл політики щодо розвитку потенціалу молоді за секторами

(створюються державні та регіональні програми, спрямовані на розвиток і самореалізацію молоді);

– інноваційні засади / форми державної політики щодо забезпечення соціальної мобільності молоді, зокрема елементи впровадження дуальної освіти для молоді, міжнародних грантових обмінів з метою підвищення мобільності, навчання упродовж життя, створення центрів кар'єри при ЗВО і розвитку молодіжного підприємництва.

Практичне значення одержаних результатів. Результати і висновки дисертаційного дослідження мають теоретичне та практичне значення, а також можуть бути використані в процесі удосконалення діяльності органів державної влади стосовно реалізації соціальної мобільності молоді в Україні.

Результати аналізу, викладені у дослідженні, були застосовані:

– Київською обласною радою VIII скликання, зокрема у ході запровадження окремих із запропонованих засобів забезпечення соціальної мобільності української молоді на території Київської області у процесі розробки концепції механізмів державної політики, спрямованої на забезпечення соціальної мобільності молоді (Довідка про впровадження від 7 лютого 2024 року № 02/1);

– Київської обласної ради VIII скликання, зокрема у ході запровадження засобів удосконалення нормативно-правового та організаційного забезпечення механізмів державної політики щодо соціальної мобільності молоді (Довідка про впровадження від 5 березня 2024 року № 186);

– кафедрою публічного адміністрування ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом», зокрема у ході проведення комплексного дослідження інституалізації механізмів державного управління у сфері соціальної мобільності молоді (Довідка про впровадження від 31 жовтня 2023 року № 9941/1).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є самостійною науковою працею, що включає особисто одержані здобувачем результати, наукові положення і практичні розробки, в яких вирішуються конкретні теоретичні завдання стосовно удосконалення механізмів державної політики соціальної мобільності молоді України.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дисертації, теоретичні положення, рекомендації та висновки було апробовано на різноманітних науково-практичних конференціях, зокрема на: Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції економічного спрямування “Світ економічної науки” (м. Тернопіль, 2019 р.); двох міжнародних науково-практичних інтернет-конференціях (м. Львів, 2019 р.); економічній науковій інтернет-конференції (2019 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Проблеми та перспективи розвитку обліку, логістики та інформаційних технологій в контексті євроінтеграції» (м. Ніжин, 2019 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Гуманітарні та природничі науки: актуальні питання» (м. Івано-Франківськ, 2019 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи опубліковано у 15 наукових працях, з яких 7 – у фахових наукових журналах та збірниках, одна – у науково-періодичному виданні іншої країни, 7 – тези доповідей на науково-практичних конференціях і круглих столах.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційне дослідження складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 281 сторінок, з них основного тексту – 236 сторінок. Дисертація містить 14 рисунків та 4 таблиці. Список використаних джерел налічує 185 найменувань і займає 20 сторінок. Додатки (17) розміщено на 25 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, висвітлено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету й завдання, об'єкт і предмет дослідження, охарактеризовано методи; окреслено наукову новизну, практичне значення одержаних результатів; надано відомості про апробацію та публікації результатів дослідження, структуру та обсяг дисертації.

У **Розділі 1 «Теоретико-методологічні засади державної політики у сфері соціальної мобільності молоді»** досліджено наукові підходи і розроблено теоретичні положення стосовно державної політики щодо соціальної мобільності молоді.

З'ясовано, що протягом останніх десятиліть зазнав суттєвих змін спосіб життя та діяльності людей. Технічний прогрес і сучасні технології створили нові можливості і для окремих членів суспільства, і для цілих соціальних груп, водночас найбільша перспектива відкривається перед молоддю. Зростає мобільність цієї суспільної групи, тож вона має змогу дедалі більше впливати на політичний, економічний та суспільний розвиток країни і людства загалом.

Розглянуто молодь як особливу соціально-демографічну групу, що вирізняється віком, соціально-психологічними ознаками, способом життя, особливим соціальним становищем у суспільстві, і водночас є внутрішньо неоднорідною, характеризується суттєвим потенціалом щодо змін, соціальною динамічністю та мобільністю. Соціальна мобільність – це динамічний процес, який пов'язує різні соціальні верстви суспільства. Крім того, соціальна мобільність – це зміна соціального статусу особи, перехід індивідів з одних соціальних груп і верств в інші. Вертикальна соціальна мобільність – це переміщення індивіда з однієї соціальної страти до іншої, і цей рух регулюється соціальними інститутами, субкультурами та способом життя кожної верстви. Політичну мобільність розглянуто в контексті аналізу політичного поля та потлумачено як рух соціальної спільноти в цьому полі соціального простору; водночас цей рух спрямований на підтвердження або зміну статусу в суспільно-політичній ієрархії. Зі свого боку, економічна мобільність у дослідницькому і практичному аспектах має найважливіше значення, адже вона є основою та підґрунтям зміни індивідуального соціального статусу. Економічна мобільність – це переміщення соціальних об'єктів в ієрархічній структурі економічних станів. Під професійною мобільністю зазвичай розуміють здатність і готовність індивіда швидко та успішно набувати додаткових знань та умінь, опановувати новими техніками і технологіями, які оптимально забезпечують ефективність нової професійної діяльності. Факторами зовнішнього середовища, які чинять вплив на професійну мобільність, було визнано: зміну соціально-економічної ситуації, розширення інформаційних потоків, інноваційність різних сфер життєдіяльності людини, глобалізацію виробництва, значну швидкість старіння знань, посилення залежності від особистого успіху, кар'єри від

освіти і професії, нестабільності ринку праці, виникнення нових, зміну традиційних професій.

З метою узагальнення власного дослідження було запропоновано модель соціальної мобільності молоді (рис. 1).

Обґрунтовано, що державна молодіжна політика реалізується центральними органами влади на загальнодержавному рівні, а також обласними, районними, міськими органами державної влади і місцевими органами самоврядування, з урахуванням їхньої специфіки.

Молодіжна політика визначена як:

- умови і гарантії для соціального розвитку молоді;
- політичні ідеї щодо молоді та заходи для реалізації цих ідей;
- механізм взаємовідносин держави з молоддю;
- уся діяльність держави, спрямована на молодь;
- розробка стратегії щодо молоді та її практична реалізація;
- комплексно як політика, що характеризує взаємовідносини держави та молоді.

молоді.

Науковці зауважують, що зменшення політичної участі (голосування, членство в політичних партіях, молодіжних асоціаціях і організаціях, представництво в органах, які приймають рішення) є головними молодіжними проблемами в багатьох західноєвропейських країнах, окрім країн Середземномор'я, в яких зростає соціальна участь молоді. При цьому зниження політичної активності та традиційної соціальної участі молоді сприймається як загроза майбутньому представницької демократії, і саме тому було започатковано цілу низку ініціатив для протидії цій тенденції. Водночас децентралізація молодіжної політики є характерною для всіх країн, причому дотримуються принципи субсидіарності, автономії місцевої влади і право на муніципальну самоорганізацію. Однак у більшості країн розподіл повноважень між центральними, регіональними і місцевими органами влади, а також механізми управління, які використовуються в цьому розподілі праці та координації, недостатні.

Узагальнено світовий досвід державної політики соціальної мобільності молоді і визначено, що державна молодіжна політика в Німеччині ґрунтується одночасно на соціал-демократичних і ліберальних засадах. Соціал-демократичні засади передбачають, що:

- держава в своїй політиці обирає не індивідуальні інтереси, а соціальний вимір;
- державна політика, спрямована на забезпечення основних прав, не лише запобігає їх порушенню, а й створює умови для дотримання;
- держава захищає і розвиває соціальні надбання.

Модель молодіжної політики Фінляндії відзначається розвиненою співпрацею органів державного управління з неурядовими організаціями. Здійснення молодіжної політики у цій країні на центральному рівні входить до компетенції Міністерства освіти і культури, в якому функціонує Департамент молодіжної політики, що несе відповідальність за підготовку національних планів розвитку молоді й координацію питань, пов'язаних з проведенням молодіжної політики на центральному рівні.

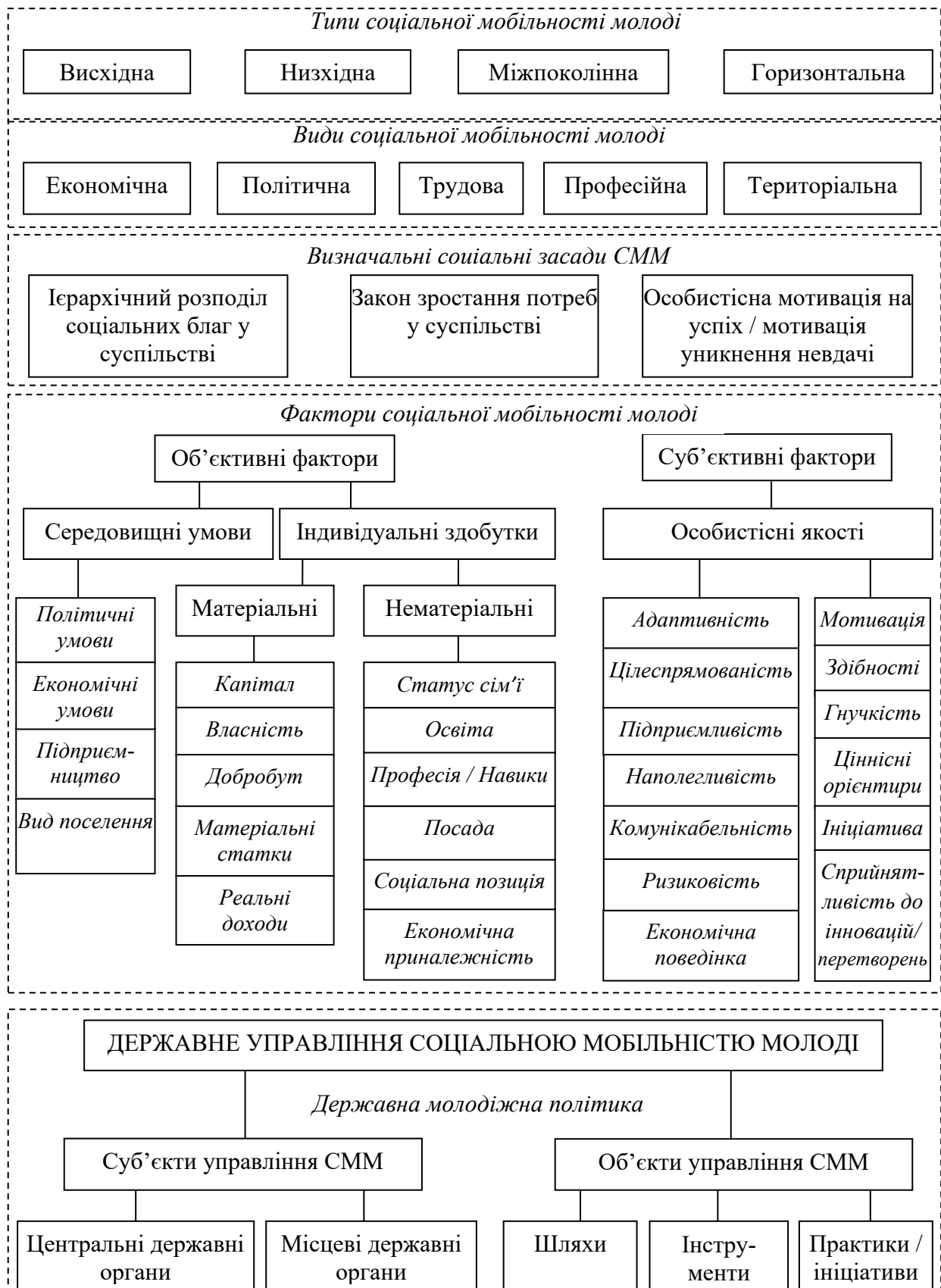

Рис. 1 Модель соціальної мобільності молоді (авторська розробка)

Цей Департамент виконує свої завдання шляхом підготовки правових актів, проведення досліджень молодіжного середовища і фінансування молодіжних ініціатив, співпрацюючи з: консультативною радою з питань молоді, тобто осередком,

який займається створенням та впровадженням молодіжної політики; комісією з молодіжних організацій, головна ціль якої – сприяти соціальній активності молоді; центром міжнародної мобільності, що координує й управляє міжнародними програмами обміну, а також відповідає за реалізацію більшості програм Європейського Союзу щодо освіти, культури і молоді.

Зазначено, що вчені виокремлюють у «старій» Європі такі моделі молодіжної політики: консервативну (Центральна Європа), ліберальну (Великобританія), патерналістську (Північна Європа) і субінституціоналізовану (Південна Європа). Крім того, запропоновано типи молодіжної політики країн Європи (рис. 2).

Рис. 2 Типи молодіжної політики країн Європи (2001) (авторська розробка)

У Розділі 2 «Стан розв'язання проблеми забезпечення соціальної мобільності молоді в українському суспільстві» досліджено нормативно-правову базу державної політики щодо забезпечення соціальної мобільності молоді, зокрема встановлено, що державна політика – це процес державного регулювання, з використанням нормативно-правової бази, що здійснюється через правові, організаційні, економічні й інформаційні дії держави і спрямовані на створення належного середовища з метою реалізації права на соціальну мобільність молоді. Водночас основними механізмами регулювання соціальної мобільності молоді є:

- інституційні, які включають політико-правові механізми, що реалізуються через державну молодіжну політику, діяльність освітніх і соціально-адаптаційних інститутів (служба зайнятості населення та ін.);

- організаційні, що передбачають вплив на процеси соціальної мобільності молоді з боку підприємств, установ і громадських організацій;

- особистісні, що включають сукупність психофізіологічних, морально-вольових, інтелектуальних, комунікативних та інших характеристик особистості молодої людини, а також допомагають їй досягти успіху в житті або сприяють низхідній соціальній мобільності.

Зазначено, що для реалізації молодіжної політики органами державної влади розробляються молодіжні програми в напрямках розвитку і становлення молоді, громадянського суспільства, забезпечення молоді роботою і житлом та ін. З-поміж найвагоміших програм щодо реалізації молодіжної політики в Україні відзначено державну програму «Молодь України» на 2021–2025 рр., яка носить різні назви у різних періоди її існування. Також акцентовано увагу на Стратегії сталого розвитку в Україні до 2030 року, що набула чинності у 2018 році. Необхідність запровадження в Україні цієї Стратегії була зумовлена чинниками внутрішнього та зовнішнього характеру. Крім того, окреслено організаційні засади державної політики щодо забезпечення соціальної мобільності молоді та з'ясовано, що наразі механізми державного управління щодо соціальної мобільності молоді включають комплекс заходів, інструментів і структур, спрямованих на регулювання, сприяння і координацію діяльності у цій сфері. Основна їх мета – створення умов для підтримки і розвитку соціальної мобільності молоді, забезпечення її можливостей для просування по соціальній драбині й досягнення успіху у різноманітних сферах життя. Водночас організаційний механізм державного управління забезпечує системний підхід до вирішення проблем соціальної мобільності молоді, створюючи умови для реалізації її потенціалу для розвитку.

Зосереджено увагу на тому, що на всіх етапах соціального формування молодої особистості державна політика повинна забезпечувати створення оптимальних умов для подолання перешкод і ефективного переходу до наступної стадії розвитку. Це означає, що державна політика має бути комплексною і орієнтованою на потреби молодих людей на кожному етапі їхнього життя, починаючи від підліткового віку та закінчуючи молодістю. Спрямованість державної політики на період дитинства і підліткового віку полягає в забезпеченні доступу до якісної освіти, медичного обслуговування, спортивних і культурних заходів, а також підтримки в розвитку соціальних навичок і формуванні особистісних цінностей. У період студентства державна політика має спрямовуватись на забезпечення доступу до вищої освіти за прийнятними умовами, надання стипендій і грантів з метою підтримки навчання, стажувань і науково-дослідницької роботи. Окрема важлива складова державної політики – це стимулювання молодіжного підприємництва та інновацій, що допомагає молодим людям реалізувати власні підприємницькі ідеї та створювати нові робочі місця. Водночас на етапі молодіжного віку державна політика має бути спрямована на підтримку молоді в пошуку роботи, розвитку професійних навичок і кар'єрного зростання, а також на створення умов для самореалізації й громадської активності.

Тож ефективна державна політика забезпечує не лише подолання труднощів на кожному етапі соціального формування молоді особистості, а й створення передумов для успішного переходу до наступних фаз розвитку. Для цього має забезпечуватись зв'язок найважливіших політичних напрямів сфери соціальної мобільності і прогресу молодого покоління.

Здійснено репрезентацію рівня інституалізації у сфері забезпечення соціальної мобільності молоді та визначено, що правовий режим воєнного стану на території України чинить негативний вплив на соціальну мобільність молоді і створює додаткові виклики для реалізації державної політики щодо підтримки і розвитку молоді. З метою успішного подолання цих труднощів, слід удосконалювати механізми державної підтримки і створювати спеціальні програми для молоді, що страждає від наслідків воєнного конфлікту. Узагальнено, що інституційне забезпечення соціальної мобільності молоді формує система органів державної влади загальнодержавного, регіонального і локального рівнів. Водночас в інституційному забезпеченні державної молодіжної політики передовими виступають саме державні структури. Відповідно, недержавні організації можуть співпрацювати з органами державної влади через участь у різних формах соціального діалогу, але при розгляді державного регулювання соціальної мобільності молоді вони не є провідними управлінськими суб'єктами (табл. 1).

Таблиця 1

Інституції, що займаються питаннями соціальної мобільності молоді та сфери їхньої відповідальності (авторська розробка)

Інституція	Сфера відповідальності
Міністерство соціальної політики України	Формує та реалізує державну політику у сфері праці та соціальної політики, зайнятості населення та трудової міграції, трудових відносин
Міністерство внутрішніх справ України	Забезпечує формування державної політики у сфері міграції, у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції
Міністерство закордонних справ України	Бере участь у формуванні та реалізації державної політики з візових і міграційних питань
Міністерство освіти та науки України	Державний нагляд (контроль) за діяльністю закладів освіти, підприємств, установ та організацій, які стануть замовниками і гарантами працевлаштування частини молоді
Міністерство економіки України	Формує та реалізовує державну політику у сфері державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів (післядипломна освіта) для державних потреб, здійснює координацію робіт державних замовників щодо його розміщення та виконання
Міністерство молоді та спорту України	Забезпечує формування та реалізує державну політику у молодіжній сфері, сферах фізичної культури і спорту, національно-патріотичного виховання
Міністерство охорони здоров'я України	Контроль за санітарно-епідеміологічним станом
Державна митна служба України	Управління питаннями біженців, трудових мігрантів, митний контроль та митне оформлення експортно-імпортних операцій
Державна прикордонна служба України	Управління кордонами, протидія нелегальній міграції на державному кордоні

Зазначено, що кадрове забезпечення соціальної мобільності молоді має певну специфіку, а статистика Державної служби зайнятості підтверджує те, що одна з головних проблем вітчизняного ринку праці – це професійно-кваліфікаційний дисбаланс, що поглиблюється в період війни та під впливом структурних трансформацій в економіці, прискорення технічних і технологічних змін. В окремих професійних сферах зберігається критично низька кількість вакансій, а в інших – суттєве навантаження кількості безробітних на вакансію. Усе це значною мірою перешкоджає забезпеченню продуктивної зайнятості і стає на заваді ефективній реалізації трудового потенціалу. Окремо визначено суб'єкти кадрового забезпечення участі молоді та взаємодії з молоддю у межах державної молодіжної політики (табл. 2).

Таблиця 2

Суб'єкти забезпечення участі молоді та взаємодії з молоддю у межах державної молодіжної політики (авторська розробка)

	Місцевий рівень	Регіональний рівень	Національний рівень
Органи влади	місцеві органи виконавчої влади; органи місцевого самоврядування	місцеві органи виконавчої влади; органи місцевого самоврядування	орган законодавчої влади (Верховна Рада України); центральні органи виконавчої влади; органи місцевого самоврядування
Молодіжне представництво	молодіжні консультативно-дорадчі органи		
Інститути громадянського суспільства	громадські об'єднання, що здійснюють діяльність у сфері молодіжної політики (громадські організації, асоціації, спілки, товариства; молодіжні політичні громадські організації тощо); органи учнівського та студентського самоврядування		
Молодіжна інфраструктура	молодіжні центри		

У Розділі 3 «Удосконалення державної політики забезпечення соціальної мобільності молоді в Україні» досліджено особливості удосконалення нормативно-правового та організаційного забезпечення державної політики щодо соціальної мобільності молоді. Установлено, що негативні аспекти соціальної мобільності молоді в Україні обумовлені такими факторами: високий рівень молодіжного безробіття, використання трудового ресурсу молоді переважно в неперспективних сферах праці, незважаючи на те, що більшість молоді має кращу освіту, володіє інформаційними ресурсами та сучасними технологіями більше, ніж будь-яке попереднє покоління; молодь та молодіжні ініціативи не мають достатньої довіри в органах влади, незважаючи на те, що окрема частина молодих людей завдяки виборам і відповідній освітній підготовці залучена в сферу державного управління. Розчаровані практикою молоді фахівці залишають сферу державного управління, а інколи навіть країну, яку мріяли змінити, реформувати та підняти на вищий суспільно-економічний рівень; молодь найменше впливає на політику, що спрямована саме на неї або стосується її. Молодь виключається з політики саме через вік, який асоціюється з відсутністю досвіду, і тому їй доводиться боротися, щоб заперечити вказані стереотипи. Нерівноправність за віком майже в усіх сферах

життя – це суспільний виклик, що потребує найшвидшого врегулювання. Молодь визначає майбутнє країни, проте не має реального «права голосу» в реалізації цього майбутнього.

Підкреслено, що наразі потребує удосконалення механізм координації молодіжної політики щодо соціальної мобільності на різних рівнях: загальнодержавному, регіональному та місцевому (рис. 3).

Зазначено, що державне управління молодіжною сферою повинне забезпечити розробку інноваційних методів формальної та позаформальної освіти, створення закладів позаформальної освіти для того, щоб сприяти набуттю молодими людьми нових знань і навичок, а також стимулювати мобільність, зокрема, завдяки заохоченню молоді до генерування ідей та залученню її до прийняття рішень. Здійснено аналіз заходів стимулювання соціальної мобільності молоді в сучасних реаліях і вказано, що вирішення проблеми підвищення рівня якості вищої освіти можливе завдяки реформуванню системи навчання (більше практичних занять), міжкрайнім обмінам здобувачів освіти, стажуванню, заохоченню до участі в проєктах, здобутті грантів здобувачами освіти, психологічним тренінгам і тренінгам з пошуку роботи. Дедалі більше молодих людей пропонується залучати до сфери наукових досліджень.

Важливим аспектом, що впливає на соціальну мобільність молоді, визнано застосування іноземних мов та інформаційних технологій з метою отримання і продуктивного використання інформації. Постійна актуалізація рівня кваліфікації, знань і навичок ґрунтується на здатності використовувати різноманітні незалежні інформаційні ресурси із застосуванням лінгвістичних, математичних і технічних компетенцій.

Для удосконалення професійної та вищої освіти запропоновано систему контролю її якості, яка повинна включати такі принципи: освітні установи проводять регулярні самодослідження на основі системи контролю якості; зовнішні оцінки якості освіти проводять незалежні інститути, оцінка виконується незалежними експертами з інших освітніх організацій та/або держав, із включенням до складу експертних груп представників широкої громадськості; результати оцінки якості освіти в закладі відкрито представляються та обговорюються; результати оцінки якості використовуються для удосконалення освітнього процесу.

З метою забезпечення об'єктивності й всебічності аналізу було проведено масштабне дослідження серед 1 502 державних службовців. Вибірка була ретельно сформована, щоб відобразити різноманітність досвіду, компетенцій і перспектив серед представників державного сектору, що задіяні у формуванні політики забезпечення соціальної мобільності молоді.

Аналіз результатів дослідження вказав на такі ключові виклики для молоді щодо соціальної мобільності: економічна нестабільність: високе безробіття, низькі заробітні плати і високі витрати на життя здатні стати серйозними перешкодами для молоді у покращенні свого соціального статусу; недостатність рівня освіти і доступних освітніх можливостей: відсутність доступу до якісної освіти і обмежений доступ до навчальних можливостей спрощають ускладнити можливості молоді в розвитку професійних навичок і кар'єрного зросту; відсутність доступного житла:

високі ціни на житло і обмежена доступність житла здатні ускладнити здійснення переїздів і зміну місця проживання для молоді, що може обмежити їхні можливості розвитку; труднощі у пошуку роботи: конкуренція на ринку праці й відсутність вакансій у відповідних галузях здатні затримувати професійний розвиток молоді та їхнє зростання у розрізі соціального статусу; відсутність підтримки державних програм: недостатній рівень підтримки з боку держави у вигляді програм підтримки зайнятості, навчання або житла може ускладнити соціальну мобільність молоді.

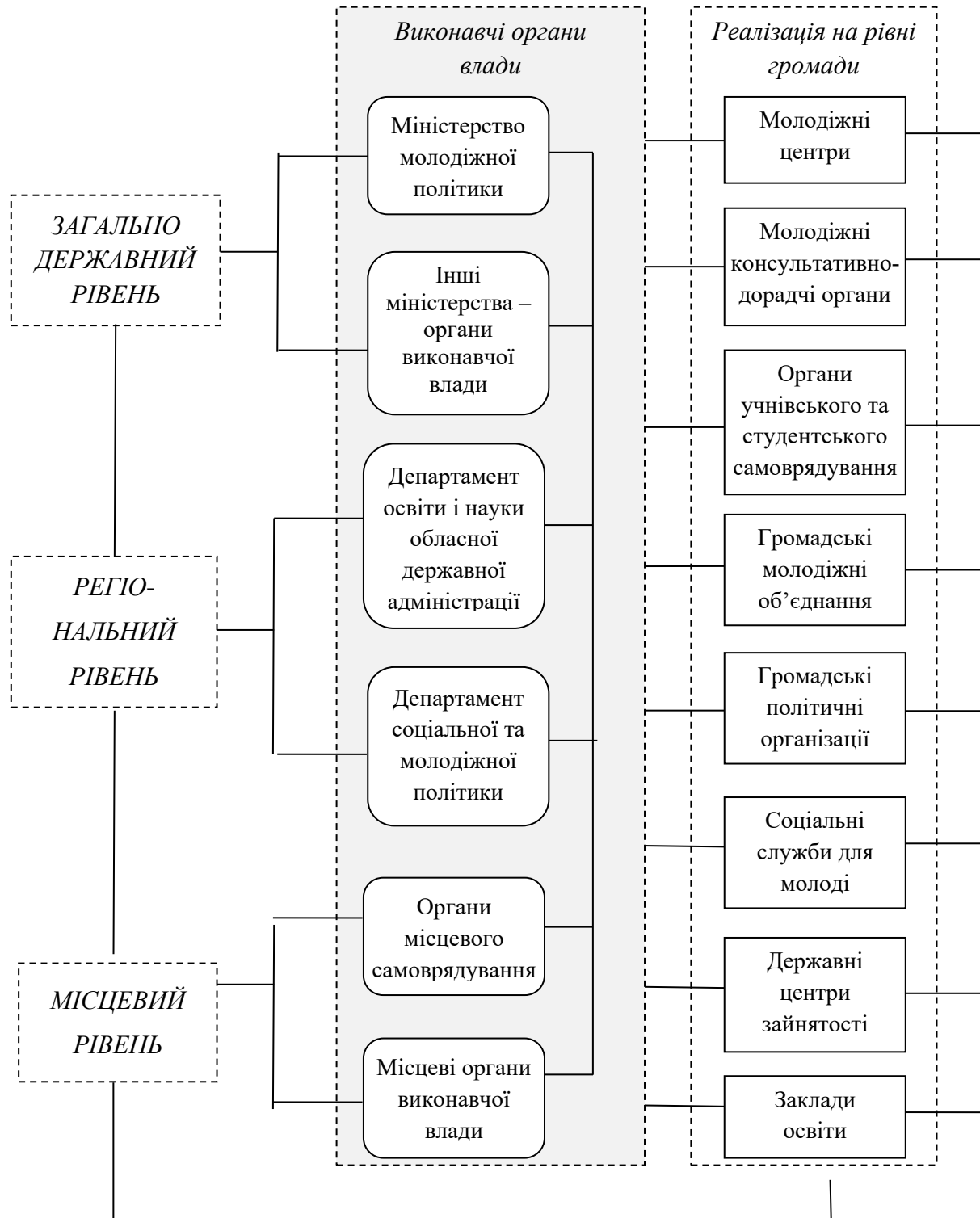

Рис. 3 Модель взаємодії суб'єктів реалізації державної молодіжної політики щодо соціальної мобільності молоді на всіх рівнях управління (авторська розробка)

Загальний аналіз вказує на те, що опитувані особи переважно вважають, що поліпшення соціальної мобільності молоді потребує комплексного підходу, що охоплює освітні, економічні аспекти, а також забезпечує соціальну підтримку, доступне житло. Запропоновано реалізувати в Україні проєкт мережі «Центрів кар'єри». Останні повинні бути організовані при ЗВО і державних центрах зайнятості. Центр кар'єри слугує першим помічником молодих людей для того, щоб здійснити самооцінку власних навичок і знайти правильний шлях для індивідуального професійного розвитку. Центр кар'єри у ЗВО постає в ролі ключової і сполучної ланки між здобувачами освіти та ринком праці. Він дає змогу здобувачам освіти ЗВО отримувати більше знань про особливості діяльності конкретних компаній і отримати практичний досвід, не виходячи зі стін університету. Кар'єрний консультант допомагає здобувачам освіти уточнити цілі своєї подальшої кар'єри. Кар'єрний консультант – це провідник на шляху професійного самовизначення та вибору оптимального варіанту самореалізації. Крім того, кар'єрний консультант допомагає скласти план розвитку кар'єри на робочому місці, що відповідає як індивідуальним здібностям молодої людини, так і потенційним можливостям організації. Вивчення інноваційних засад державної політики щодо забезпечення соціальної мобільності молоді призвело до глибокого аналізу і з'ясування того, що державна молодіжна політика щодо забезпечення соціальної мобільності молоді покликана об'єднати державні та недержавні ресурси, адресно спрямовуючи їх відповідно до визначених пріоритетів і забезпечуючи: системне і повноцінне інформування всіх молодих людей про можливості їх розвитку в Україні та світовій спільноті, що базується на інтерактивних підходах і новітніх комунікаційних технологіях, просуванні культури застосування створених можливостей особистого і суспільного розвитку, залученні в різноманітну соціальну практику; виявлення, просування та підтримку активності молоді в соціально-економічній, суспільно-політичній і творчій сферах. Усе це сприятиме формуванню інноваційного клімату, необхідного для розвитку конкурентоспроможності, надання можливості молодим людям проявити себе, реалізувати власний потенціал і отримати заслужене визнання; основною проблемою для університетської освіти є формування і розвиток підприємницьких навичок, що включають прийняття відповідальності й ризику, а також вибір правильних кроків з метою забезпечення високих результатів і успіху в бізнесі.

Прийняття відповідальності за свої дії, встановлення цілей і стратегії дій, внутрішня мотивація до успіху – це окремі з вимог роботодавців до професіоналів. Програма «Еразмус+» дає змогу здобувачам освіти формувати ключові навички і компетенції для розвитку кар'єри. З часом вони будуть корисними у професійному розвитку. Отримання нових знань і навичок допоможе в подальшому випускникам ЗВО в пошуку хорошої роботи, розвитку самооцінки, дає впевненість в успіху на ринку праці. Працедавців приваблюють кандидати на роботу, які брали участь у проєктах «Еразмус+». Акцентовано увагу на тому, що були створені платформи, які підтримують програму «Еразмус+»: network of higher education reform experts, Eurydice network, epale, euroguidance, eTwinning, national academic recognition information centres (NARIC), SALTO, national teams of ECVET experts і eurodesk network.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі запропоновано нове вирішення наукового завдання, яке полягає у визначенні шляхів розбудови державної політики соціальної мобільності молоді в Україні. Одержані в процесі дослідження результати дають підстави зробити такі висновки.

1. Здійснено аналіз понятійно-категоріального апарату, що дозволило уточнити зміст основних понять дослідження. У ході дослідження були визначені такі поняття: соціальний розвиток молодої особи, що означає динамічний процес зміни соціальної ролі, соціального статусу в економічній, політичній і соціальній сфері суспільства, що значною мірою обумовлюється державним регулюванням і державною політикою у сфері розвитку потенціалу молоді; соціальна мобільність – це зміна соціального статусу особи, перехід індивідів з одних соціальних груп і верств в інші.

Водночас соціальна мобільність молодої особи – це зміна її соціального статусу і перехід до інших соціальних груп. Соціальна мобільність пов'язана з економічними можливостями переміщення особи. Молодь, яка перебуває на стадії формування особистості і становлення як члена суспільства, об'єднується такими спільними інтересами, як освіта, працевлаштування і фінансове забезпечення. Її внутрішня різноманітність виявляється в різних способах життя. Молодь має суттєвий потенціал у впливі на соціальні зміни і мобільність. Соціальний розвиток молоді – це динамічний процес, обумовлений державним регулюванням і політикою, що має за мету допомогу в реалізації поставлених цілей і підтримку соціальної мобільності.

2. Державна молодіжна політика – це інструмент, за допомогою якого держава здійснює взаємовідносини з молоддю, сприяючи реалізації її запитів, здібностей і потреб. Державна політика щодо соціальної мобільності молоді – це комплексна діяльність держави в інтересах молоді, ціллю якої повинне бути створення необхідних правових, економічних і організаційних умов та гарантій для соціального і професійного становлення молодих членів суспільства, їх трудової та економічної самореалізації у бажаній для них сфері, гарантованій законом участі в політичній та державно-управлінській діяльності. При цьому державна молодіжна політика виступає механізмом взаємодії держави з молоддю, спрямованою на реалізацію її потреб, здібностей і запитів. Вона передбачає систему теоретичних положень та ідей щодо ролі і перспектив молоді у суспільстві, закріплених у законах і нормативних актах, а також практичну діяльність суб'єктів цієї політики для втілення цих принципів у реальне життя та суспільні умови. Державна політика у сфері соціальної мобільності молоді повинна стати одним із головних напрямів діяльності держави. Ця діяльність повинна бути комплексною і спрямованою на забезпечення інтересів молодих громадян, включаючи створення правових, економічних і організаційних умов для соціального і професійного зростання.

Наразі соціальну мобільність молодих українців варто розглядати як ключовий чинник консолідації демократії, формування сприятливих передумов для розвитку потенціалу молодого індивіда, установа в ньому позиції

свідомого громадянина і залучення його до важливих соціальних, політичних, економічних і культурних процесів у суспільстві. Для забезпечення цього вирішального аспекту розробляється і вдосконалюється нормативно-правова база, що регулює соціальну мобільність молодого покоління. У наш час одним з основних документів, який урегульовує впровадження проєктів міжнародного партнерства Євросоюзу, є «Еразмус+», що враховує наявність грантової, партнерської й міжінституційної угод, інших матеріалів проєкту, а також законодавчу систему Євросоюзу та всіх держав-бенефіціарів, які виступають у ролі виконавців або співвиконавців.

Установлено, що взірцем для України слугує досвід розробки й реалізації державної молодіжної політики Німеччини. Модель державної молодіжної політики в цій країні включає сучасне законодавство та розумне втручання держави в інтереси і проблеми молодого покоління. Влада надає державну допомогу молодим людям, що її потребують, а також заохочує їх самостійно вирішувати власні проблеми. З'ясовано, що в Європі наявні такі моделі молодіжної політики: консервативна (Центральна Європа), ліберальна (Великобританія), патерналістська (Північна Європа) і субінституціоналізована (Південна Європа). Систематизовано нормативно-правове забезпечення державної політики щодо забезпечення соціальної мобільності молоді, а також визначено основні нормативно-правові акти, спрямовані на забезпечення соціальної мобільності молоді.

3. Окреслено організаційні засади державної політики у сфері забезпечення соціальної мобільності молоді. Органи виконавчої влади, які забезпечують формування і реалізують державну політику у сфері зовнішньої трудової міграції в межах своїх повноважень: Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади, а також місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування.

Обґрунтовано, що суб'єктами молодіжної політики виступають державні й регіональні органи влади, молодіжні організації, міжнародні організації, молоді дослідники, а також бізнес і приватні донори. Визначено рівень інституалізації механізмів державної політики соціальної мобільності молоді, зокрема інституції, що займаються питаннями соціальної мобільності молоді: Міністерство соціальної політики України, Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство закордонних справ України, Міністерство науки та освіти України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі, Міністерство молоді та спорту, Міністерство охорони здоров'я України, Державна митна служба України, Державна прикордонна служба України.

Інституційне забезпечення соціальної мобільності молоді формує система органів державної влади на загальнодержавному, регіональному і місцевому рівнях. Ці органи реалізують свої рішення з використанням методів, які належать до їхніх компетенцій. У такому контексті державні структури виступають передовими управлінськими суб'єктами в інституційному забезпеченні державної молодіжної політики. Водночас одна з ключових цілей державного регулювання політики соціальної мобільності молоді – це забезпечення продуктивної та ефективної зайнятості молодих людей, що сприятиме їхньому високому рівню

залучення до економічного процесу й ефективному використанню трудового потенціалу за сприятливих умов праці. Такий підхід сприяє стабільному підвищенню результативності та розвитку суспільства. Державна політика значною мірою спрямована на поступове збільшення і розвиток кадрового забезпечення, що виявляється у збільшенні кількості працівників, які працюють з молоддю у різних напрямках і сферах діяльності. Як результат, спостерігається активізація участі молоді в різних сферах життя суспільства.

4. Розроблено напрями удосконалення нормативно-правового й організаційного забезпечення державної політики щодо соціальної мобільності молоді. Сформовано інноваційні засади/форми державної політики щодо забезпечення соціальної мобільності молоді і визначено, що вагомий напрям державної політики щодо забезпечення соціальної мобільності молоді – це допомога у підприємницькій діяльності. Навчання підприємству та розвиток підприємницьких навичок – це один із ключових напрямів, які реалізуються в країнах ЄС у рамках неформальної освіти. Доведено, що в Україні щонайпершим завданням держави у сфері підтримки підприємницьких ініціатив молоді є створення сприятливого бізнес-клімату і сприяння започаткуванню власної справи; створення сприятливих умов для молодих підприємців, надання їм потрібної інформації, фінансових коштів, зняття зайвого адміністративного тягаря.

Обґрунтовано, що важлива форма соціальної активності молоді – це волонтерська діяльність. Саме завдяки їй вирішуються проблеми реалізації потенціалу молодих людей. Також досліджена необхідність розширювати волонтерську діяльність молоді за рахунок нових форм роботи, використовуючи досвід європейських країн.

5. Вироблення і впровадження ефективних заходів стимулювання соціальної мобільності молоді – це важливе завдання за сучасних умов. З урахуванням зростаючих викликів та можливостей, слід розробляти стратегії, спрямовані на сприяння підвищення рівня освіти, розвитку кар'єри, підтримку підприємництва і доступ до ресурсів для молоді. Засоби інформаційної технології можуть бути використані для створення інноваційних програм і ресурсів, спрямованих на підтримку соціальної мобільності. Лише за умови комплексного підходу, співпраці між урядом, громадськістю і бізнесом можна досягти значного прогресу у цьому напрямі і забезпечити стаке соціальне й економічне зростання.

Упровадження інноваційних засад і форм державної політики, спрямованих на забезпечення соціальної мобільності молоді, – це важливий чинник для підвищення їхнього потенціалу і сприяння сталому розвитку суспільства. Інноваційність полягає у застосуванні передових технологій, розробці новаторських програм та механізмів підтримки, а також у створенні умов для активної участі молоді у прийнятті рішень, які стосуються їхнього майбутнього. Важливі складові інноваційної політики – гнучкість і адаптивність до змін у соціально-економічному середовищі, що дає змогу ефективно впроваджувати нові підходи і відповідати на виклики сучасності.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

А. В яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Біляєв Я. М. Кадрове забезпечення державної політики щодо забезпечення соціальної мобільності молоді. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 9. С. 109–114.

2. Біляєв Я. М. Нормативно правова база механізмів державної політики щодо забезпечення соціальної мобільності молоді. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 10. С. 120–125.

3. Біляєв Я. М. Організаційні засади механізмів державної політики щодо забезпечення соціальної мобільності молоді. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2019. № 4. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1419>.

4. Біляєв Я. М. Аналіз грантових програм Європейського Союзу, що сприяють соціальній мобільності молоді. Журнал “Інвестиції: практика та досвід”. 2019. № 21. С. 137–142. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=6888&i=21>.

5. Біляєв Я. М. Удосконалення державної політики соціальної мобільності молоді в Україні. Серія: Держава та регіони: 2019. № 3 (67). С. 33–38. URL: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/3_2019/8.pdf.

6. Біляєв Я. М. Узагальнення світового досвіду державної політики соціальної мобільності молоді. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління. 2019. Том 30 (69). № 3. С. 30–36.

7. Біляєв Я. М. Механізми державної політики щодо забезпечення соціальної мобільності молоді. Публічне адміністрування та національна безпека. 2019. № 2 (4). URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/1564148892132.pdf>.

8. Біляєв Я. М. Концептуальний аналіз державної політики щодо забезпечення соціальної мобільності молоді. *Středoevropský věstník Pro vědu a výzkum*. 2023. № 10. URL: https://czvestnic.eu/ojs/index.php/cz_ojs/article/view/244.

Б. Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

9. Біляєв Я. М. Кадрове забезпечення державної політики щодо соціальної мобільності молоді. Тридцять сьомі економіко-правові дискусії (економічне спрямування): матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції. Львів, 2019. С. 48–51.

10. Біляєв Я. М. Питання нормативно-правового регулювання державної політики щодо забезпечення соціальної мобільності молоді. Актуальні дослідження правової та історичної науки. 2019. Випуск 17. URL: http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=2787.

11. Біляєв Я. М. Вироблення основних заходів стимулювання соціальної мобільності молоді. Тридцять восьмі економіко-правові дискусії: матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції. Львів, 2019. С. 15–18.

12. Біляєв Я. М. Програми Горизонт–2020 та креативна Європа для стимулювання освіти та соціальної мобільності молоді. Світ економічної науки: матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції економічного спрямування (27 червня 2019 р.). Тернопіль, 2019. Випуск 15. С. 71–73.

13. Біляєв Я. М. Шляхи удосконалення механізмів державної політики соціальної мобільності молоді в Україні. Гуманітарні та природничі науки:

актуальні питання: Всеукраїнська науково-практична конференція. С. 62–64. (м. Івано-Франківськ, 25–26 жовтня 2019 р.). URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/other/41oct2019/41oct2019.pdf>.

14. Біляєв Я. М. Організаційні засади механізмів державної політики щодо забезпечення соціальної мобільності молоді. Економічні наукові інтернет-конференції “Світ економічної науки”: менеджмент, маркетинг. Випуск 17. Секція 2 (30 жовтня 2019 р.). URL: <http://www.economy-confer.com.ua/full-article/3166/>.

15. Біляєв Я. М. Освітня мобільність і проблема міграції молоді. Проблеми та перспективи розвитку обліку, логістики та інформаційних технологій в контексті євроінтеграції: Всеукраїнська науково-практична конференція. С. 104–106 (м. Ніжин, 30–31 жовтня 2019 р.). URL: https://natc.org.ua/docs/Conferencia/2019/Conferencia_mat_20191031.pdf.

АНОТАЦІЯ

Біляєв Я. М. Державна політика у сфері забезпечення соціальної мобільності молоді в Україні. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. – Міжрегіональна Академія управління персоналом. – Київ, 2024.

Дисертаційне дослідження присвячене проблемі вдосконалення державної політики у сфері соціальної мобільності молоді. У роботі розглянуті базові поняття, пов’язані з соціальним розвитком молоді особи і соціальною мобільністю. Також визначено сутність державної молодіжної політики. Результати дослідження підтверджують необхідність комплексної діяльності держави для створення умов з метою соціального і професійного зростання молоді, включаючи гарантії її трудової і економічної самореалізації. Досліджено теоретичні основи та практичні рекомендації для вдосконалення державної політики у цьому напрямі. Робота має великий внесок у розуміння і розвиток соціальної політики щодо молоді, а також може слугувати основою для подальших наукових досліджень і реформ у цій сфері. Дослідження може слугувати підґрунтям для подальших дій у формуванні і впровадженні ефективної державної політики соціальної мобільності молоді в Україні. Результати дослідження можуть бути корисними для формулювання стратегій і програм управління молодіжною політикою на різних рівнях влади.

Проведено аналіз понятійно-категоріального апарату, пов’язаного з інструментами державного управління у сфері соціальної мобільності молоді. З’ясовано, що не дивлячись на значну кількість наукових досліджень, проблеми цієї політики залишалися недостатньо висвітленими. Особлива увага приділена узагальненню світового досвіду державної політики соціальної мобільності молоді й виявленню можливостей його впровадження в Україні, зокрема на прикладі таких країн Європи, як Німеччина, Велика Британія, Греція, Іспанія, Люксембург, Португалія, Австрія, Бельгія, Ірландія, Нідерланди, Норвегія, Фінляндія, Франція, Швеція та ін.

У дослідженні визначено організаційні засади державної політики, спрямованої на забезпечення соціальної мобільності молоді. Розглянуто, як органи державного управління володіють ефективними інструментами, призначеними для координації дій між урядом і молодіжною мобільністю для регулювання процесів у різних сферах суспільства. Окрема увага приділена органам виконавчої влади, які є відповідальними за формування і реалізацію державної політики у сфері зовнішньої трудової міграції, а також ролі місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування в цьому процесі. Зазначено, що місцеві органи влади мають вирішальне значення для успішної реалізації державної політики в сфері соціальної мобільності молоді.

Досліджено суб'єкти молодіжної політики і рівень інституалізації державної політики соціальної мобільності молоді. Установлено, що суб'єктами цієї політики виступають державні й регіональні органи влади, молодіжні організації, міжнародні організації, молоді дослідники, а також бізнес і приватні донори. Особлива увага приділена інституціям, що відповідають за реалізацію молодіжної політики в Україні, зокрема Міністерству соціальної політики, Міністерству внутрішніх справ, Міністерству закордонних справ, Міністерству науки та освіти, Міністерству економічного розвитку і торгівлі, Міністерству молоді та спорту, Міністерству охорони здоров'я, Державній митній службі та Державній прикордонній службі.

Розглянуто напрями удосконалення нормативно-правового і організаційного забезпечення державної політики у сфері соціальної мобільності молоді. Сформульовано інноваційні принципи і форми державної політики з метою забезпечення соціальної мобільності молоді, включаючи підтримку у підприємницькій діяльності. З'ясовано, що одним із ключових напрямів такої політики є навчання підприємництву і розвиток підприємницьких навичок, що є важливими в країнах Європейського Союзу. Підкреслено, що в Україні пріоритетним завданням держави в цій сфері є створення сприятливого бізнес-клімату, який сприяв би початку власного бізнесу молоді. Констатовано про необхідність створення сприятливих умов для молодих підприємців, включаючи надання їм необхідної інформації, фінансової підтримки і спрощення правового та адміністративного процесів.

У дослідженні аргументовано доцільність волонтерської діяльності як важливої форми соціальної активності молоді. Відзначено, що через волонтерство вирішуються проблеми реалізації потенціалу молодих людей. Проаналізовано необхідність розширення волонтерської діяльності молоді за рахунок нових форм роботи, враховуючи досвід країн ЄС. Зроблено висновок про необхідність заохочення і підтримки волонтерських ініціатив серед молоді для залучення її до активної участі в житті суспільства.

Ключові слова: державна політика, механізми державного управління, волонтерська діяльність, Європейський Союз, соціальна мобільність, молодь, соціальна активність, потенціал молоді, розвиток, державне управління, консолідована демократія.

ANNOTATION

Belyaev Y. M. Public policy to ensure the social mobility of youth in Ukraine.

– *Qualification scientific work on manuscript rights.*

Dissertation for obtaining the scientific degree of candidate of sciences in the statemanagement by specialty 25.00.02 – Public administration mechanisms. – Interregional Academy of Personnel Management. – Kyiv, 2024.

The dissertation research is devoted to the improving the mechanisms of the state policy of youth social mobility. The work examines the basic concepts related to the social development of a young person and social mobility, as well as defines the essence of the state youth policy. The results of the study confirm the need for comprehensive state activity to create conditions for the social and professional growth of young people, including guarantees of labor and economic self-realization. The study can serve as a basis for further actions in the formation and implementation of an effective state policy of social mobility of youth in Ukraine. The results of the study can be useful for the formulation of strategies and programs of youth policy management at different levels of government.

The analysis of the conceptual-categorical apparatus related to the mechanisms of the state policy of youth social mobility was carried out. It was found that despite the considerable number of scientific studies, the problems of this policy remained insufficiently covered. The special attention is paid to the generalization of the world experience of the state policy of youth social mobility and to the identification of the possibilities of its implementation in Ukraine, in particular on the example of European countries, such as Germany, Great Britain, Greece, Spain, Luxembourg, Portugal, Austria, Belgium, Ireland, the Netherlands, Norway, Finland, France, Sweden and others.

The study defines the organizational principles of state policy mechanisms aimed at ensuring the social mobility of young people. It is considered how public administration bodies have effective tools for coordinating actions between the government and youth mobility in order to regulate processes in various spheres of society. Particular attention is paid to the bodies of executive power, which are responsible for the formation and implementation of state policy in the field of foreign labor migration, as well as the role of local state administrations and local self-government bodies in this process. It was determined that local authorities are of crucial importance for the successful implementation of state policy in the field of social mobility of young people through their direct work on the ground.

The subjects of youth policy and the level of institutionalization of mechanisms of the state policy of social mobility of youth have been studied. It has been established that the subjects of this policy are state and regional authorities, youth organizations, international organizations, young researchers, as well as business and private donors. Special attention is paid to the institutions responsible for the implementation of youth policy in Ukraine, in particular the Ministry of Social Policy, the Ministry of Internal Affairs, the Ministry of Foreign Affairs, the Ministry of Science and Education, the Ministry of Economic Development and Trade, the Ministry of Youth and Sports, the Ministry of Health, the State customs service and the State Border Service.

The directions for the improving the regulatory and organizational support of state policy mechanisms regarding the social mobility of young people have been studied. The innovative principles and forms of state policy have been formulated to ensure the social mobility of young people, including support in their own entrepreneurial activities. It was found that one of the key directions of such a policy is entrepreneurship education and the development of entrepreneurial skills, which are important in the countries of the European Union. It is emphasized that in Ukraine, the priority task of the state in this area is the creation of a favorable business climate that would facilitate the start of one's own business by young people. A conclusion was drawn on the need to create favorable conditions for young entrepreneurs, including providing them with the necessary information, financial support and simplification of legal and administrative processes.

This study argues the importance of volunteering as an important form of youth social activity. It was noted that the problems of realizing the potential of young people are solved through volunteering. Considered the need to expand youth volunteering through new forms of work, drawing on the experience of the countries of the European Union. A conclusion was drawn on the need to encourage and support volunteer initiatives among young people in order to attract them to active participation in society.

Key words: public policy, public administration mechanisms, volunteering, European Union, social mobility, youth, social activism, youth potential, development, public administration, consolidated democracy.

Гарнітура Таймс. Формат 60х84/16.
Наклад 100. Папір офсетний. Ум.-др. арк. 0,9.
Підписано до друку 25.11.2024. Замовлення 377.
Надруковано в «МП Леся».

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів
видавничої справи серія ДК № 892 від 08.04.2002.*

«МП Леся» 03148, Київ, а/с 115.
Тел./факс: (066) 60-50-199, (068) 126-49-26
E-mail: lesya3000@ukr.net